

СВЕТОСАВСКО МОЛИТВОСЛОВЉЕ

(Јован Пејчић, „Приону душа моја”. Молишве Светиога Саве / Молишве Светиоме Сави, 1207–1969. Антологија. Едиција ОКО, Књига 8, Тендуро Менаџмент доо, Београд, 2014, 144 стр., 21 см)

Олику и дјелу највећег српског просвјетитеља, Светог Саве (1175–1235), и његовом пресудном утицају за конституисање српског идентитета, говорило се од XIII вијека па све до данас. И поред ове чињенице која у себи носи тежину осмовјековног постојања његовог култа, многи Срби данас немају праву представу о духовном темељу нације, па тако о Светом Сави знају веома мало чињеница, што доводи до апстраховања његовог лика, или пак његовог доживљавања у контексту народних прича, које иако често поучне и поетизоване, не могу изразити у потпуности суштину вјечитог духовног вођа српског народа.

Управо је ова антологија Јована Пејчића, критичара, историчара књижевности, есејисте, антологичара и професора Филозофског факултета у Нишу, дјело које упућује на суштинска исходишта светосавске традиције, и њен развој кроз вјекове. Она садржи молитве чије је средиште Свети Сава, било да је он њихов аутор, било да су његови сљедбеници, зазивајући његово име, искали Божију милост за народ српски. Сакралним називом *Приону душа моја*, којим упућује на библијске псалме, антологија обухвата изабрано светосавско молитвословље од 1207. до 1969, дакле тачно 762 године. Почевши од Савиних дјела, преко других средњовјековних писаца (Доментијана, Теодосија, краља Милутина и Стефана Првовенчаног), антологија се окончава молитвама Савиних сљедбеника XX вијека, Николаја Жичког и Јустина Ђелијског. Укључујући и Светога Саву, у антологији је укупно заступљено седам аутора.

Од великог је значаја распоред и групасање ових молитава. У њему се препознаје дубока симболичка веза са духовним етапама живота и дјеловања Светог Саве, односно његовог култа послје овоземаљског живота. Од првог циклуса насловљеног *Рођење* до посљедњег *Завети*, присут-

---

* aleks.materic@gmail.com

не су симболичке 33 (године живота И.Х.) молитве из разних периода светосавске традиције. Важно је истаћи да молитве у начелу нису самосталне творевине ових писаца, већ представљају тзв. микрожанр, који је у саставу већих литерарних творевина, најчешће житија. То се посебно односи на средњовјековне писце, јер су у то вријеме, као што знамо, житија представљала један од најдоминантнијих књижевних жанрова, а молитве њихов нераскидиви дио.

Прво поглавље књиге носи наслов *На ѿочешку* (13–20), и у њему је аутор читаоцима приближио молитвену ријеч и лик Светога Саве. Објашњавајући значај богоугодног живота човјека средњег вијека, а самим тим и молитве као најнепосредније везе човјека са Богом, Јован Пејчић истиче велики подвиг овог светитеља: „Аскет и мудрац, проповедник народне вере и првопрестолник црквени, државник и ктитор, миритељ завађених и заштитник убогих, законодавац и просветитељ све српске земље – уистину, све чега се Свети Сава у своме животу на земљи дотакао, или о чему је мислио, што је чинио или о чему је сањао, постајало је темељ, искра неугасива, благородни корен” (16). Сем властитих закључака, аутор ће цитирати и друге писце који су промишљали о Светом Сави, као што су Дучић и Црњански. Ј. Пејчић истиче значај молитве за Светог Саву и његове слѣдбенике као нешто што је срж и суштина светосавског пута: „Молитва је према томе, за Светога Саву, срж свеколике благодатности, „стеченост у једну сагласност и вољу”, изворне црквености људског бића, у његовоме маловременоме овосветском животу, Христовим примером, међутим, предодређеном за онај други и неисказани, неисказиви живот вечни” (20).

Почетак самог молитвословља насловљеног као *Рођење* (21–24) садржи само једну молитву – Молитву Стефана Немање и жене му Ане за *Чего које ће бити жезал старости наше* (23), и саставни је дио Теодосијевог Житија Светога Саве (око 1290).

Нешто дужа скупина, која укључује двије молитве, названа је *Писац* (25–28) јер обје представљају Савине записе из његовог житија које је посветио своме оцу Симеону, те као такве јесу Симеонова обраћања Богу. Прво обраћање чини молитву монаха Симеона пред одлазак на Свету Гору, а друго његову молитву пред упокојење, која је једна од најпознатијих и најпоетичнијих у књижевности уопште. Њоме се Симеон опрашта од својих синова, и селећи се у Царство небеско, као завјет својим потомцима налаже ширење највеће хришћанске врлине, говорећи: „Имајте љубав међу собом!” (28).

Трећи дио, *Молишвеник* (29–60) са својих осамнаест молитава, убједљиво је најбогатији дио ове антологије. У њему су заступљена три писца – Доментијан, из чијег житија Светог Саве (1253) је „извучено” дванаест молитава, Теодосије са седам Савиних молитава, такође из житија, те Стефан Првовенчани, који је, пишући Житије монаха Симеона, уврстио и Савину молитву пред одлазак на Свету Гору, *Младићку слабости моју иривуци, Сјасишељу наш* (32). Циклус *Молишвеник* с правом је заузео највише простора ове антологије, будући да садржи непосредне Савине молитве које је упућивао онда када је било најпотребније његовом отацству. Кроз форму молитве наречени су велики и кључни догађаји његовог живота. На почетку ће тражити укрепљење од Господа, снагу да се одупре свим плотским и овоземаљским искушењима, а потом и снагу да истраје на светом задатку просвјећивања незнањем му замраченог народа, којег му је Он сам завјештао. Потом слиједе молитве за подигнуће Хиландара, „да се сви који прибегавају овде уместе у пространо царство Твоје” (37). Неколико молитви се односи на чудо мироточења Симеонових моштију, догађај који се до данас снажно урезао у свијест српскога народа. Оно што непрестано сагледавамо као крајњи циљ Савиних молитава, јесте жеља да народ његов спозна истинскога Творца и да греде путем Његовим, како би се на тај начин обожио и нашао милост пред Господом. Зарад истог циља, Свети Сава ће подизати руке ка Господу да „ослободи ослабљенога од болести која га држи” (50), а Он ће без одлагања услишити молитву Савину, и тако се у великој сили приказати пред народом српским. Култу Светог Саве много је допринијело и васкрсење брата Стефана чиме се Светитељ у великој сили услишене молитве показао као угодник Божији. Посљедња молитва ове групе, *Услишај ме и правдом твојом, Господе* (59), представља окончање Савиног овоземаљског молитвословља, његову молитву пред упокојење, те ће се на овај начин заокружити преблагословено и чудотворно Савино земаљско путовање, које је непрестано било богољубиво и родољубиво. Надахнуте препознатљивим средњовјековним „плетеније словес” стилем, ове молитве читаоцима дочаравају нашу сакралну средњовјековну књижевност, која је готово свим својим трајањем непрекидно стварала и гајила култ Светог Саве.

Његовање поменутог култа чини суштину циклуса насловљеног *Светишељ* (61–84). У њима Савини вјерни сљедбеници непрестано моле за заступништво Светога Саве и оца му Светог Симеона, како би благословено ходили оним стазама којим их је сам Светитељ упутио. Четири ау-

тора из различитих времена – Теодосије, краљ Милутин, Јустин Ђелијски и Николај Жички, непрестано спомињу Савин лик, који је за њих творац новог Израиља, као једини могући пут спасења народа и његовог сједињења са Богом. Десет молитава, колико садржи ова скупина, готово једногласно истичу непроцјењиви значај Светог Саве за српско отачаство, уздајући се у његову помоћ и сада када је у жељеном Царству, а његов култ у срцима његових сљедбеника. Николај Велимировић ће на тај начин зазивати Савину помоћ: „Саво премудри, испроси опроштај и милост роду твоме, те да се обожи, сложи и умножи” (70). У овом дијелу антологије највише су заступљене молитве Јустина Ђелијског и Николаја Жичког, и посебно су значајне због тешког времена у којем су настале (средина XX вијека), када је светосавски пут био напуштен и Свети Сава готово у потпуности заборављен. Зато ће вапаји и ове двојице Христових сљедбеника оставити неизбрисив траг једног таквог времена, а истовремено и поуку да Срби никада не напуштају богодаровани им пут, пут светосавља. И код друге двојице молитвеника налазимо жељу да их Свети Сава као највећи српски светитељ, заједно са својим оцем сачува „од глади, смрти, невоља, греха, душеубица и ратова међусобних” (65).

У четвртој дијелу антологије, под насловом *Краја нема* (85–88) налази се усамљена молитва Јустина Ђелијског, која се одликује универзалношћу, те сажима претходно молитвословље у једну молитву којом ће се исказати непрестана потреба српског народа да се држе светосавског пута и на тај начин служе Богу. Насловљена императивом „*Похитајте, похитајте, Свети Саво и остали српски бојоугодници*” (87), молитва сугерише нужност враћања светосавском путу и остајања на њему довијека. „Госпде, о Пресвета Богомајко, похитајте, похитајте српскоме човеку и разбудите нас, нас заспале у гресима, нас заспале у неверју, маловерју, у безверју. Ударите нас чудима, ударите нас ужасима, ударите нас страхотама да се разбудимо, да верујемо у Господа. Да се разбудимо на прави циљ свога живота, да знамо, да сазнамо да смо ми створени да себе испунимо Божанским силама, да живимо по Божанским законима, и да из себе изградимо богослична бића.” (87).

Крај молитвословља, *Завеш* (89–98), садржи чувену *Жичку бесједу Светиој Саве о правој вери*, изговорену око 1220. године на сабору у Жичи. Сасвим је оправдано и разумљиво зашто је аутор антологије ову бесједу оставио за крај. Она представља истински завјет који је Сава успоставио са својим родом, што се примјећује већ на самом почетку: „Браћо и пријатељи и оци и чеда богозвана, приклоните богољубива срца ваша да чу-

јете божанске догмате. И чувши ове свете речи, ставите их браћо, у срца ваша, и у савести душа, и пред очи ума, и разумејте их” (91). Затим слиједи проповјед о правој вјери, о вјери православној, коју он завјештава своме народу и тражи послушање исте, јер је она једина спона између Бога и људи. На овај начин ће бити окончан молитвени пут антологије који је прије свега заснован на унутрашњој, духовној логици, а не на хронолошкој, што је без сумње боље када се ради о оваквој тематици.

Антологија садржи додаток у којем су објашњене поједине скраћенице, коментари везани за текст уврштених молитава (најчешће су у питању регистровања библијских цитата или напомене о преводу), и навођење оних молитава које нису уврштене у антологију, али су повезане са њима. Затим слиједи навођење извора, списак преводилаца са српскословенског и ауторово обраћање читаоцима гдје ће закључити да је „начело духовног развоја и унутарње, психо-семантичке функционалности текста надвладао критеријум историчности и литерарне хронологије” (137). Коначно, књига ће бити закључена подацима о антологичару и садржајем.

Никако се не смије прећутати труд Болета Милорадовића који је својим калиграфским иницијалима и бројним цртежима унио много топлине и племенитости у саму књигу. Захваљујући његовом труду, читаоци ће моћи уживати не само у врхунској књижевности, већ и у калиграфским и ликовним остварењима, која су у хармонији са овим текстовима.

Иако обимом невелика, ова антологија представља добар пут упознавања читалаца са суштином лика и дјела Светога Саве. Оријентисана на сама исходишта светосавске традиције, она нам пружа најнепосреднији контакт са Савиним ријечима и дјелима, па ће тако читалац директно моћи успоставити слику и мишљење о највећем светитељу српског народа. Изразито поетичне, уљепшане прелијепим иницијалима и цртежима, ове молитве су несумњив допринос суштинском схватању првог српског просвјетитеља и учитеља, Светог Саве, и то је њихов највећи квалитет.

